

La formació permanent del professorat.

Enquesta

MIQUEL CATANY ESCANDELL
Professor d'ensenyament secundari

A) Quines qualitats defineixen, al teu parer, el professor / la professora, el mestre / la mestra?

Per donar una definició ràpida es podria dir que els professors són uns professionals reflexius (Schön). Quan dic que són uns professionals, vull dir que tenen un determinat perfil, i això suposa tenir uns determinats coneixements (sabers) i ser capaç de realitzar unes determinades activitats (saber fer). En el cas dels professors de secundària, el professional hauria de tenir formació disciplinària (en aquelles matèries que ha d'impartir); formació didàctica específica; formació psicopedagògica... Però també ha de ser capaç de dirigir les activitats dels alumnes, ha de saber avaluar, ha de saber tractar problemes de disciplina...

D'altra banda, el terme professional no esgota la definició del professor. És molt important tenir en compte que és un professional reflexiu. L'aula, que és l'àmbit on es desenvolupa principalment l'activitat del professor, és un lloc on es produeixen processos, alguns dels quals es poden preveure perquè es repeteixen any rere any, però n'hi ha d'altres que no. En aquest sentit es diu que l'ensenyament és imprevisible, i aquesta circumstància obliga el professor a una reflexió constant sobre el que fa, que és l'única forma de millorar la seva tasca docent. Aquesta reflexió implica una formació teòrica que permeti interpretar el sentit del que passa a l'aula i el centre; que

possibiliti la comprensió i la resposta als problemes, en gran mesura nous, que genera la pràctica.

B) Com creus que ha de ser la formació permanent del professorat? Especifica'n les línies més destacables des del teu punt de vista.

En primer lloc s'haurien de relacionar la formació inicial i la formació permanent. I, fonamentalment, tant una com l'altra han d'estar centrades en els problemes amb què s'ha d'enfrontar el professional de l'ensenyament. Això no vol dir que la formació inicial i la permanent hagin d'estar centrades en els mateixos problemes. L'ensenyament, com altres àmbits de la societat, va canviant contínuament: canvien els alumnes; canvien els objectius socials; canvia el coneixement científic que es transmet; canvia el coneixement psicopedagògic i didàctic; etc. Això suposa que el professor / la professora i el mestre / la mestra no poden comptar ni amb coneixements i habilitats, ni amb receptes universalment vàlides i definitives. Hi ha d'haver una actualització professional constant. Aquesta actualització, però, ha d'estar centrada en els problemes professionals. Quins són els principals problemes? Se'n podrien esmentar alguns: problemes didàctics; problemes de disciplina; problemes tutorialis; etc. Si acceptam aquesta orientació, la institució que s'encarregui de la formació permanent ha de comptar amb professionals que coneixin aquests problemes i que estiguin molt lligats als centres i tinguin una forma de treball que afavoreixi la feina en equip.

MARGALIDA LLABRÉS BOTELLAS
Directora del Col·legi Jesús Maria

A) Quines qualitats defineixen, al teu parer, el professor / la professora, el mestre / la mestra?

L'activitat docent, al meu parer, és, tal vegada, la més vocacional de totes les professions. Crec, i l'experiència de més de trenta anys dins la professió m'autoritza a dir-ho, que el professor no arriba a l'experiència docent per casualitat, sinó que arribar a l'aula és la conjunció de molts factors, entre els quals cal destacar la il·lusió; la vitalitat; la paciència; la formació i el saber fer.

Un professor o professora o mestre/a sense algunes d'aquestes característiques abans esmentades seria incomplet. Tampoc no sabria dir-vos quina és la més important perquè, quan intento la combinació i n'elimino una, el resultat sempre és negatiu.

B) Com creus que ha de ser la formació permanent del professorat? Especifica'n les línies més destacables des del teu punt de vista.

Massa sovint, la formació és l'únic dels elements tractats en la formació permanent del professorat i, si hem de ser conseqüents amb el que acabam de respondre a la pregunta anterior, caldria dir que és necessari reorientar el contingut dels cursos i dedicar-ne més als altres aspectes per estimular la il·lusió, la vitalitat, la paciència i el saber fer.

Tots els professors sabem perfectament que el camí no és fàcil i que moltes vegades l'exercici de la docència, amb els problemes que té

Foto: Meridith Davenport / AFP

associats, pot afeblir les conviccions més profundes del més convençut dels professors. Hem dit abans que, si falla una de les qualitats que el professor ha de tenir, aquest professor pot entrar en una dinàmica negativa difícil de recuperar.

Per això, des del nostre modest punt de mira, la formació permanent del professorat ha d'augmentar el percentatge de cursos i activitats destinats a l'estímul de les qualitats de caire psicològic que el professor necessita com el pa per desenvolupar la seva tasca.

Foto: Harriet Logan

JORDI LLABRÉS PALMER

Regidor delegat d'Educació.
Ajuntament de Palma

A) Quines qualitats defineixen, al teu parer, el professor / la professora, el mestre / la mestra?

a) La vocació, la professionalitat (el saber i saber fer) i l'adaptació al món educatiu, el qual ha sofert adaptacions i canvis (tant la pedagogia com el nou model educatiu), etc.

b) La dedicació i la constància en el desenvolupament de les seves tasques docents dins la comunitat escolar i, molt especialment, dins el funcionament i ordenació del seu propi centre i les seves aules.

c) La consciència de la necessitat d'una formació permanent, tendent a un perfeccionament de la seva activitat docent, que, a la vegada, repercuteix directament dins l'àmbit escolar i que fa possible una millor comunicació tant dins l'àmbit educatiu com de la formació humana entre el professorat i els alumnes.

B) Com creus que ha de ser la formació permanent del professorat? Especifica'n les línies més destacades des del teu punt de vista.

a) Aquesta formació s'ha de preveure ja de forma inicial dins les escoles universitàries o dins la universitat. Els plans d'estudis han d'incidir dins una adaptació al model educatiu i contribuir d'una manera efectiva a la formació dels futurs professors.

b) Hi ha d'haver la interrelació de les distintes institucions vinculades al món educatiu (Universitat, conselleries, ajuntaments, ICE, CEP, etc.), per poder oferir conjuntament (per evitar les duplicitats i ajuntar esforços) un ample espectre de cursos de formació permanent dirigits al professorat.

c) Els cursos han de ser preferentment d'actualització i especialització i han de procurar oferir una formació com més proper millor al model educatiu i als plans de centre.

d) Caldria tenir present també l'existència de cursos de formació de formadors i tenir en compte cursos específics de direcció i organització de centres.

e) D'altra banda hauria d'existir un pla de perfeccionament del professorat en atur d'acord amb les demandes d'especialització, capacitació i actualització que faciliten l'accés al món del treball.

EDUARD RIGO CARRATALÀ

Doctor en Psicologia

Catedràtic de Psicologia Evolutiva i de l'Educació.

Universitat de les Illes Balears

A) Quines qualitats defineixen, al teu parer, el professor / la professora, el mestre / la mestra?

Crec que és necessari recordar que, per ser educador, cal un interès especial per l'activitat professional que aquesta professió implica. Un docent mai no hauria d'arribar a aquesta professió com una alternativa davant la impossibilitat d'assolir altres metes. Tristament, això es produeix en massa casos. La docència hauria de ser sempre el resultat d'una aposta clara. Crec que hi ha dues qualitats molt importants en el docent: una, que ha de ser una persona amb una gran capacitat de treball en equip, ja que aquest fet facilita la coherència de l'ensenyament en el centre i evita tensions entre professionals. Gran part dels problemes dels nostres claustres rau en la incapacitat de molts docents per adoptar actituds positives en la col·laboració amb els companys. Una segona qualitat és que ha de ser una persona amb capacitat empàtica. Això facilitarà dos aspectes molt necessaris: la bona relació amb els companys i la bona comunicació amb els alumnes i els seus pares. Com es veu, poso l'èmfasi en aspectes que redunden en un bon clima a l'escola, ja que un bon clima és la característica més destacada dels centres que funcionen bé.

B) Com creus que ha de ser la formació permanent del professorat? Especifica'n les línies més destacades des del teu punt de vista.

La formació permanent del professorat crec que s'ha de materialitzar com l'oportunitat ideal per a la col·laboració entre la universitat i els centres d'ensenyament bàsic i secundari. Els mestres i professors mai no haurien de deixar la universitat, i el professorat universitari que participa en la formació de futurs educadors hauria d'entendre que la seva feina perd en gran part el sentit si no està en contacte amb el sistema educatiu

on han de treballar les persones que forma. La formació permanent és la gran ocasió per aquest encontre.

La formació permanent hauria de respondre a les necessitats reals del sistema educatiu i, per fer-ho, s'haurien de marcar línies generals d'actuació, però sempre com a resultat de tres elements: les polítiques marcades per la Conselleria d'Educació, les directrius plantejades des de la universitat i les necessitats expressades pel professorat dels diferents nivells. Tot aquest procés ha de donar com a resultat una actuació que, crec, ha d'estar gestionada des de la universitat.

Foto: Xavier Miserachs

MIQUEL JAUME CAMPANER

Professor d'ensenyament secundari

A) Quines qualitats defineixen, al teu parer, el professor / la professora, el mestre / la mestra?

Sentit musical que li permeti dirigir la classe com si fos una orquestra. Sensibilitat i bona oïda per escoltar els alumnes, comprendre'ls i descobrir-hi la millor part de la seva personalitat per potenciar-ne el desenvolupament harmoniós. Saviesa per trobar el to adequat de les seves paraules per animar-los a aprendre a pensar, sentir i actuar sense desafinar, és a dir, ser conscients que l'objectiu de l'estudi no és acumular informacions més o menys fatigoses, sinó conservar i augmentar el desig, la passió i l'alegria d'aprendre. Sentit crític que el faci ser un bon detector

d'errors, d'enganys, prejudicis o manipulacions, especialment pel que fa al concepte mateix d'educació, i capacitat de comunicar aquest esperit crític a tota la comunitat escolar. Compromès amb el projecte de conèixer i fer conèixer la cultura pròpia; l'entorn natural i social més pròxim; la pròpia història i la situació actual del nostre poble. Ingenu, romàntic i utòpic fins al punt de creure que l'educació ajuda a millorar el món i que alguns dels conflictes personals, socials o polítics es poden resoldre a través seu. Coratjós i arriscat per dur a la pràctica amb totes les seves conseqüències les idees sobre l'ensenyament que li ronden pel cap.

B) Com creus que ha de ser la formació permanent del professorat? Especifica'n les línies més destacades des del teu punt de vista.

Començaré per dir el que no ha de ser de cap manera: una teorització «acadèmica» estèril que té poc a veure amb la pràctica del treball a l'aula. M'agrada, per contra, l'esperit de la investigació acció entesa com un mitjà per aconseguir que els professors reflexionem, críticament, sobre les contradiccions que hi ha entre les nostres idees i creences sobre l'educació i les pràctiques institucionalitzades mitjançant les quals s'expressen aquestes idees i creences. En aquest sentit, crec que la formació permanent ha d'acomplir les condicions següents: 1) sustentar-se en comunitats de recerca (grups de treball o seminaris) absolutament autònoms que funcionin democràticament i que no es basin exclusivament en el prestigi o carisma de cap dels seus components; 2) la comunitat de recerca no ha de treballar «en el buit» sinó que ha de partir de l'anàlisi d'una pràctica (experiència a l'aula, utilització d'un material didàctic, aplicació d'una tècnica...) i ha de seguir els cicles successius de planificació, acció, observació i reflexió, i 3) l'espiral d'autoformació de la comunitat de recerca ha de convergir en un compromís de modificar la pràctica professional dels seus membres.

PERE J. CARRIÓVILLALONGA

Inspector d'Ensenyament
Conselleria d'Educació, Cultura i Esports

A) Quines qualitats defineixen, al teu parer, el professor / la professora, el mestre / la mestra?

L'escola és la institució formada per mestres i alumnes i dedicada específicament a l'educació. Els alumnes hi aprenen amb l'ajuda del mestre i també dels companys, amb qui comparteixen situacions molt diverses i, a vegades, problemàtiques. A cada etapa, cicle i curs les necessitats, aptituds, capacitats i interessos dels alumnes són diferents i per això el professorat hi ha de ser especialment sensible.

El mestre o la mestra d'educació infantil sobretot ha d'estimar els seus alumnes perquè el que necessiten és principalment tendresa i amor. Com afirma Llorenç Riber, els infants «mai han de menester tan amorosivola cura i tan dolç esment com a l'hora que són arrencats del planter nadiu i de la falda materna. Agricultors i pedagogs, tota delicadesa que hi poscu serà poca».

El mestre o la mestra d'educació primària han d'ensenyar a parlar, a llegir, a comptar i a jugar. Ha de ser el capità del grup, el jutge imparcial i el savi que té resposta per a tots els interrogants, que són il·limitats, dels alumnes.

El professorat d'educació secundària ha d'ensenyar sobretot a investigar, a descobrir, a recerchar. No oblidem que la cultura no consisteix a tenir molts coneixements, sinó a saber on podem anar a investigar les coses. També ha de ser l'assessor que orienta els seus alumnes personalment, acadèmicament i professionalment.

B) Com creus que ha de ser la formació permanent del professorat? Especifica'n les línies més destacades des del teu punt de vista.

Evidentment, la formació permanent no pot ser igual per a tothom. El professorat de cada etapa o cicle necessita una actualització adequada a les seves pròpies necessitats i a la tasca que desenvolupa. Això no obs-

tant, en podem assenyalar alguns aspectes generals:

— Formació que permeti conèixer les necessitats, els interessos i les capacitats dels alumnes. El professorat també ha d'aprendre a observar sistemàticament les conductes de l'alumnat.

— Formació sobre les dinàmiques de grup i les xarxes d'interrelacions personals que operen a la classe.

— Formació pedagògica i metodològica que ajudi el professorat a motivar els seus alumnes vers l'aprenentatge, vers la investigació dins l'aula. També ha d'interessar els seus alumnes vers valors de solidaritat, estima de l'entorn natural i social, etc.

— Formació relativa a la manera d'orientar els alumnes en les seves necessitats personals, acadèmiques i professionals.

— Actualització científica sobre l'àrea o les àrees que imparteix i la seva didàctica.

— Formació sobre tècniques i instruments d'avaluació.

— Formació relativa a tècniques de recerca, investigació, descoberta...

— Formació sobre noves tecnologies de la comunicació i la informació i la seva utilitat didàctica.

Foto: El País

ALBERT CATALAN

Professor d'ensenyament secundari

A) Quines qualitats defineixen, al teu parer, el professor / la professora, el mestre / la mestra?

Crec que aquestes qualitats fan referència, més aviat, a un saber i saber fer que els docents han d'adquirir de forma continuada al llarg de la seva vida professional.

La formació del professorat hauria d'articular-se sobre el concepte de «desenvolupament professional», entès aquest com a capacitació per a l'anàlisi i interpretació, individual i col·lectiva, de la pràctica educativa. Això és necessari perquè les situacions reals en l'ensenyament són singulars i, fins a un cert punt, impredecibles i, d'altra banda, perquè canvien amb el temps el contingut que s'ensenyava i allò que se sap sobre els propis processos d'ensenyament aprenentatge.

Entre els aspectes que considero més importants en la professió del docent, cal esmentar, en primer lloc, el coneixement profund, contextualitzat i actualitzat de la matèria que s'ensenyava. En segon lloc, la capacitat per traduir els continguts de la matèria —i no sols les de tipus conceptual— en activitats variades i motivadores que permetin a l'alumne progressar de forma activa. Aquesta destresa duu implícita, lògicament, la necessitat de conèixer la forma com aprenen les persones, i la de saber organitzar i dinamitzar l'activitat dels alumnes, seleccionar/elaborar recursos; tractar de forma adient la diversitat; etc. Finalment, el docent ha de saber avaluar l'aprenentatge dels alumnes i el propi procés d'ensenyament.

Al marge d'aquests sabers professionals, lligats específicament a l'ensenyament d'una matèria, el docent haurà d'adquirir els coneixements i habilitats necessaris per a la resta de papers que representa al centre, i especialment per a la seva tasca com a tutor.

B) Com creus que ha de ser la formació permanent del professorat? Especifica'n les línies més destacades des del teu punt de vista.

La pràctica professional dels docents és una pràctica socialitzada. Per tant, s'haurien de prioritzar les activitats adreçades a l'equip docent (d'àrea, de cicle, etc.) i contextualitzades, ja que la singularitat del fet educatiu a cada centre determina que les claus interpretatives i resolutives es trobin, en definitiva, en les pròpies mans dels que viuen dia a dia aquest fet. La formació a centres, els seminaris permanents o els grups de treball poden ser, en aquest sentit, una resposta adient a les necessitats del professorat, sense excloure altres modalitats possibles.

Val a dir, també, que el professorat ha de sentir que la formació permanent que hom li ofereix és una resposta adient als seus problemes i que no representa una càrrega suplementària. Per això, és important que hi hagi facilitats per a la seva realització i que s'ajusti al màxim a les necessitats i possibilitats concretes dels docents. Em sembla, en canvi, un error oferir estímuls externs («sexennis») a la formació del professorat, ja que això tendeix a convertir la formació permanent en un simple tràmit burocràtic per a molts de professors i es desaprofiten, per tant, els recursos.

Quant a les institucions encarregades de la formació permanent, pens que els CPR poden representar un paper important en una formació permanent que compleixi els requisits apuntats, sempre que es permeti al professorat un protagonisme i una participació sense entrebancs i que es doti amb recursos suficients. També és imprescindible que la universitat s'impliqui en les tasques de formació, posant els seus recursos a l'abast de la formació del professorat no universitari i facilitant la formació d'equips mixtos dedicats a investigació, desenvolupament curricular, formació inicial, etc. Finalment, altres entitats, com ara associacions i col·legis professionals, poden realitzar una interessant oferta complementària, sempre dins el marc de referència d'una planificació general que consideri objectivament les autèntiques necessitats del professorat.

Foto: AMR Nabil / EPA

NANDO PONS FANALS

Mestre d'educació primària

A) Quines qualitats defineixen, al teu parer, el professor / la professora, el mestre / la mestra?

Professional: s'entén com a tal una persona capaç de comprendre que la seva feina és un procés d'aprenentatge permanent, capaç de mantenir una actitud positiva enfront del canvi i una actitud crítica enfront de la tasca que desenvolupa.

Capaç de treballar en equip: que dialoga, responsable i participatiu en el seu àmbit de treball. Capaç de participar col·lectivament en la reflexió sobre la pràctica.

Tarannà democràtic: que fomenta la participació a tots els nivells i comença —és clar— pels seus alumnes.

Actual i crític: atent a l'evolució de la societat, curios enfront de les noves tecnologies, els nous problemes... però també capaç de fomentar que els alumnes s'interroguin sobre si mateixos i el seu entorn, que siguin capaços de qüestionar, de decidir.

B) Com creus que ha de ser la formació permanent del professorat? Especifica'n les línies més destacades des del teu punt de vista.

Intentant ser coherent amb les que crec han de ser les qualitats del professor actual, consider que el model de formació permanent ha de tenir com a objectius fonamentals la potenciació de grups de professionals capaços de qüestionar-se la seva pràctica, amb la cerca de línies o de possibilitats de millora amb o sense suport extern.

És evident que un curs de formació pot ser (o hauria de ser) l'inici d'aquestes dinàmiques, el lloc on possiblement s'han de «descol·locar» les rutines professionals, les maneres de fer establertes... però tan sols açò: un punt de partida.

I després... què?

Per açò, consider que les institucions responsables han d'evitar la proliferació de cursos de formació d'accés individual, o bé han de ser capaços de gestionar o donar suport a les inquietuds o demandes que aquests generen. Vull dir que s'ha de crear una xarxa d'assessors de formació capaços de dinamitzar el treball en equip i la reflexió sobre la pràctica als centres de treball mateixos, capaços de potenciar els seminaris i els grups autònoms de reflexió.

JOAN COLL PONS

Orientador escolar
IES Cap de Llevant (Maó)

A) Quines qualitats defineixen, al teu parer, el professor / la professora, el mestre / la mestra?

— Ha de ser el dinamitzador del grup, el líder. Un líder no tan sols imposat, sinó acceptat, valorat per la seva formació, personalitat...

— Ha de conèixer prou bé la matèria, i preparar-la prou per poder motivar l'alumnat amb classes atractives, amenes...

— Ha de preocupar-se pel que passa a les persones que té al seu davant, per conèixer el moment de cadascú.

— Ha de ser coherent i responsable, professional: puntualitat, preparació...

— Ha de potenciar la participació i la interacció entre l'alumnat i el professorat i entre l'alumnat mateix.

— Ha de ser molt respectuós, no perdre els papers i recórrer sempre al diàleg davant de qualsevol conflicte.

— Ha d'atendre tothom segons les seves necessitats, que tothom se senti correspost i valorat dins del grup.

— Ha de col·laborar amb la resta del professorat del centre en projectes metodològics comuns, coneixement de l'alumnat...

B) Com creus que ha de ser la formació permanent del professorat? Especifica'n les línies més destacables des del teu punt de vista.

— Ha de ser voluntària.

— Al meu parer, no hauria de ser tan sols remunerada ni en horari lectiu. Aquestes condicions potser la facilitarien, però, si no hi ha voluntat, pot transformar-se en una formació amb finalitat únicament lucrativa i poc efectiva.

— S'ha de centrar més en metodologia, coneixement de l'alumnat, estratègies de gestió d'aula, didàctica de les matèries, que en l'aprofundiment de la matèria.

— Hauria d'implicar equips de professorat d'un mateix centre per fer efectives les mesures acordades, fomentar la discussió i presa d'acords en temes pedagògics, donar continuïtat als projectes començats, etc.

EDUARD RIUDAVETS

Mestre de primària. Escola Joan Benejam
(Ciutadella)

A) Quines qualitats defineixen, al teu parer, el professor / la professora, el mestre / la mestra?

Cal deixar clar, abans que res, que he interpretat la pregunta com la manera d'assenyalar les qualitats que «haurien de definir» el mestre/ la mestra i no com una descripció de la realitat actual. En aquest sentit, les principals qualitats, al meu parer, són:

— El mestre / la mestra no ha de tenir por del canvi, ans al contrari, ha de posar en dubte constant la seva pràctica educativa.

— El mestre / la mestra ha de portar a terme mesures contínues de renovació sense temors de modificar la seva forma de treballar.

— El mestre / la mestra ha d'estar en reciclatge permanent de les seves teories pedagògiques i de la seva didàctica concreta.

— El mestre / la mestra ha de ser crític amb els patrons establerts: ha de potenciar l'anàlisi de la situació per cercar millores.

— El mestre / la mestra ha de fer del treball una eina d'investigació constant que s'ha de traduir en l'actuació que fa dins les aules.

— El mestre / la mestra ha de potenciar el treball en equip i la coordinació entre els ensenyants, no ha de treballar de forma aïllada.

— El mestre / la mestra ha d'estar obert a qualsevol innovació que la societat, en canvi constant, pugui aportar a la pràctica educativa.

B) Com creus que ha de ser la formació permanent del professorat? Especifica'n les línies més destacables des del teu punt de vista.

Des del meu punt de vista, el model formatiu ha de tenir quatre aspectes: obligatorietat, autogestió, arrelament i gratuïtat.

Considerar que la formació ha de ser obligatòria perquè és una part fonamental del nostre treball, no és quelcom discrecional, sinó un deure inclòs en les tasques per les quals cobrem un sou. S'hauria de deixar clar

que el reciclatge continu és quelcom inherent a la funció de l'ensenyant i, per tant, part de les seves obligacions, com ara acomplir un horari, programar les classes o atendre les problemàtiques dels alumnes.

Així mateix, pens que la formació permanent ha de ser dissenyada des dels propis centres, a partir de les seves necessitats, il·lusions i propostes de futur. Aquest model d'autogestió hauria de ser possibilitat amb la conversió dels CPR en centres proveïdors de recursos perquè cada centre pogués realitzar els itineraris formatius.

En aquesta mateixa línia, caldria llavors que, dins els marcs d'un projecte educatiu global per a Menorca, és marquessin uns grans objectius que seria necessari aconseguir, consensuats per tota la comunitat educativa, i que, per tant, els esforços dels centres, des de la singularitat de cada un d'ells, anessin en una mateixa direcció. Això defugiria el perill de caure en models forans inadequats i inútils per a la nostra realitat, alhora que potenciarà un intercanvi, coordinació i treball en comú entre els diversos centres educatius.

I finalment, la formació hauria de ser forçosament gratuïta, ja que és obligació de l'administració facilitar els mitjans perquè el perfeccionament del professorat sigui factible, si és té en compte que la beneficiària d'aquesta formació és la societat en general. ♦

Foto: Harriet Logan